

КУПЕЦЬ І БРАМА АЛХІМІКА

О могутній Каліфе, Повелителю Правовірних! Я смиренно схиляюся перед Вашою величчю; простолюдинові годі й сподіватися отримати більше благословення протягом усього життя. Історія, яку я хочу оповісти, воістину неймовірна, і якби весь мій переказ можна було витатувати в куточку чийогось ока, то дивовижність подібного способу нотування не перевершила б незвичайності переказаних мною подій, бо вони слугуватимуть засторогою для тих, хто готовий чути настанови, й уроком для тих, хто жадає вчитися.

Мене звать Фуваад ібн Аббас, і я народився тут, у Багдаді, Місті Миру*. Мій батько торгував збіжжям, але більшу частину свого життя я присвятив крамарству вишуканими тканинами — шовком із Дамаска, єгипетським льоном і розшитими золотою канителлю хустками

* Дослівний переклад з арабської мови назви, яку обрав для своєї новозведеної столиці – обнесеного круглими стінами міста всередині історичного Багдада – аббасидський халіф аль-Мансур. Назва не прижилася, тому зараз так називають тільки самі фортифікації. – Тут і далі прим. пер., якщо не зазначено інше.

з Марокко. Я багатів, проте мої статки не могли допомогти позбутися тривоги, що лежала на серці, — ані купівля дорогих речей, ані роздавання милостині не могли принести спокій моїй душі. Й от тепер, коли я стою перед вами, не маючи жодного дирхема в калитці, я нарешті досяг умиротворення.

Аллаг є початком усього суцього, але, з дозволу Вашої Величності, я почну оповідати від того дня, коли я прогулювався кварталом ковалів. Я мав придбати підношення для свого майбутнього торгового партнера, і мені доповіли, що він може зрадіти подарованій срібній таці. Витративши пів години на блукання ринком, я помітив, що найбільша крамниця перейшла в інші руки. Вона мала надзвичайно вигідне розташування й напевно вартувала грубих грошей новому господарю, тому я вирішив зазірнути всередину, щоб роздивитися товари.

Ніколи раніше я не бачив такого чудового розмаїття краму. Біля входу стояли астролябія із сімома інкрустованими сріблом пластинами, водяна клепсидра, що відраховувала кожну годину, і соловейко з латуні, який цвірінчав, тільки-но подме вітерець. Усередині крамниці були розставлені ще вигадливіші механізми, і я витріщався на них, мов дитина, яка не зводить очей із жонглера, доки літній чоловік не виступив уперед від дверей вглибині будівлі.

— Ласкаво прошу до моєї скромної крамниці, добродію, — промовив він. — Мое ім'я Башаарат. Чим я можу вам допомогти?

— Ці дивовижні речі, які ви пропонуєте на продаж. Я веду справи з торговцями з усіх куточків світу, але ніколи не бачив нічого подібного. Звідки, дозвольте запитати, ви привезли свої товари?

— Я вдячний вам за ваші добрі слова, — відповів він. — Усе, що ви бачите в цій крамниці, зроблене

в моїй же майстерні мною або підмайстрами під моїм наглядом.

Я був вражений тим, наскільки добре ця людина зналася на багатьох видах ремесел. Я розпитував його про різне приладдя в крамниці й слухав, як він вправно розмірковував про астрологію, математику, геомантику та медицину. Ми проговорили понад годину, і мої захоплення й повага до цієї людини розпустилися, немов квітка, зігріта світанковим сонцем, аж поки він не згадав про свої алхімічні експерименти.

— Алхімічні? — перепитав я, бо неабияк здивувався, оскільки цей чоловік зовсім не нагадував пройдисвіта. — Ви стверджуєте, що вам до снаги перетворити будь-який неблагородний метал на золото?

— Так, я спроможний на це, добродію, проте більшість жадає від алхімічних експериментів зовсім не цього.

— А чого ж тоді?

— Вони шукають дешевший спосіб одержувати золото, ніж розроблення покладів золотоносних руд під землею. Алхімія описує спосіб отримання золота, але ця процедура настільки складна, що порівняно з нею прорубати шахтні виробки під горою так само легко, як зірвати стиглі персики з дерева.

Я усміхнувся:

— Мудра відповідь. Ніхто не сперечатиметься, що ви вчена людина, проте я все одно залишуся при своїй думці стосовно алхімії.

Башаарат поглянув на мене й замислився.

* «Ворожіння на землі» (грец. *υεωμαντεία*) — скалькований дослівно з арабської термін (*ilm al-raml* — «наука піску»), що використовують для позначення методів ворожіння, які інтерпретують географічні фігури, позначки на землі або візерунки, утворені ґрунтом, камінням чи піском.

— Нещодавно я закінчив одну річ, яка може змінити вашу думку. Ви будете першим, кому я продемонструю результат своєї праці. Бажаєте поглянути?

— Із великим задоволенням.

— Тоді, будь ласка, прямуйте за мною. — Він провів мене крізь двері в задній частині крамниці. Суміжною кімнатою виявилася майстерня, заставлена різноманітним приладдям, про призначення якого мені лишалося лише здогадуватись, — бруски металу, обмотані такою кількістю мідного дроту, якої вистачило б аж до горизонту, дзеркала, змонтовані на круглій гранітній брилі, що плавала в ртуті, — але Башаарат пройшов повз них, навіть не глянувши.

Натомість він підвів мене до масивного п'єдесталу, що сягав моїх грудей, на якому був вертикально встановлений важкий металевий обруч. Діаметр обруча здався не меншим за махову сажень, а з огляду на товстий обідок відірвати цю конструкцію від землі міг тільки справжній силач. Метал був чорний, як ніч, але відполірований до такої гладкості, що, якби він був іншого кольору, його можна було б використувати як дзеркало. Башаарат наказав мені стати збоку від обруча, а сам зупинився прямо навпроти отвору.

— Будь ласка, дивіться уважно, — мовив він.

Башаарат просунув руку в обруч із правого боку, але вона не вийшла з лівого. Натомість руку ніби відтягло по лікоть, і він поводив обрубком вгору й униз, а потім витягнув руку цілою та неушкодженою.

Я не очікував побачити, що такий освічений чоловік вдасться до дешевих фокусів, але, віддаючи шану хорошій майстерності виконання, я ввічливо заплодував.

— А тепер зачекайте трохи, — сказав Башаарат, відступивши на крок.

За якийсь момент я побачив, як із лівого боку обруча витягнулася рука, не приєднана до тіла, яке могло б її утримувати в повітрі. Рукав халата, який огортав цю руку, точно належав Башаарату. Рука змахнула вгору й униз, а потім почала рухатися крізь обруч, поки не зникла.

Якщо перший трюк я сприйняв як гарно відрепетирувану ілюзію, то цей видався більш видовищним та захопливим, бо і п'єдестал, й обруч були занадто тонкими, щоб за ними могла схватитися людина.

— Дуже хитро! — вигукнув я.

— Дякую, але це не просто спритність рук. Права сторона обруча випереджає ліву на кілька секунд. Коли ти просовуєш щось крізь обруч, то миттєво переміщається між початком і кінцем цього відрізка часу.

— Не розумію, — відказав я.

— Дозвольте мені ще раз продемонструвати вам. — Башаарат знову просунув руку крізь обруч, і вона зникла. Він усміхнувся й почав совати рукою туди-сюди, ніби змагаючись у перетягуванні канату. Незабаром він повністю витягнув руку й продемонстрував мені відкриту долоню. На ній лежав перстень, який я легко впізнав.

— Це ж мій! — Я перевірів свою руку й пересвідчився, що мій перстень усе ще на моєму пальці. — Ви начаклували його копію.

— Ні, це справді ваш перстень. Заждіть.

З лівого боку обруча знову з'явилася рука. Бажаючи з'ясувати секрет трюку, я кинувся й схопив цю руку. Виявилось, що це не лялька, а справжня тепла рука, яка нічим не відрізнялася від моєї. Я потягнув її до себе, тоді як вона смикнула мою руку в протилежному напрямку. Потім зі спритністю кишенькового злодія рука зісмикнула перстень із мого пальця й повністю зникла всередині обруча.

— Мій перстень зник! — вигукнув я.

— Ні, пане, — відказав Башаарат. — Ваш перстень тут, у мене, — і він простягнув мені перстень, який і досі тримав у руці. — Пробачте мені цю виставу.

Я надів перстень на палець.

— Але ж він опинився у вашій руці, ще до того, як ви зісмикнули його з мого пальця.

У цей момент рука знову випросталася назовні, але цього разу вже з правого боку обруча.

— Що за дивовижа? — вигукнув я. Я знову впізнав руку старого по рукаву халата, але ж цього разу я не помітив, як він просовував її крізь обруч.

— Пригадайте, — відповів Башаарат, — що події з правого боку обруча передують тим, що відбуваються зліва. — Він підійшов до лівого боку конструкції і просунув руку в обруч, тоді як частина руки з правого боку зникла.

Ваша Величність, безсумнівно, уже давно збагнули, у чому секрет, але я тільки в той момент усвідомив побачене: усе, що відбувалося праворуч від обруча, через кілька секунд супроводжувалося подією ліворуч.

— Це якесь чаклунство? — запитав я.

— Ні, мій пане, я ніколи в житті не зустрічав джинів, а якби й зустрів, то не довірив би їм виконувати мою волю. Це один із різновидів алхімії.

Башаарат спробував пояснити мені побачене, розповідаючи про свої пошуки крихітних отворів у оболонці реальності, на кшталт дірочок, які шашіль прогризає в деревині; і як, знайшовши одну таку, він спромігся розширити й розтягнути її так само, як склудув перетворює краплю розплавленого скла в довгу трубку; і як дозволив часу текти, мов чистій воді, крізь один отвір, а в іншому — загустити, немов сироп. Зізнаюся, що не дуже розібрався в його поясненнях і не можу засвідчити їхню правоту. Усе, що я міг тоді сказати у відповідь, це:

— Ви створили насправду щось неймовірне.

— Дякую вам, — відказав Башаарат, — але це лише початок того, що я збирався вам продемонструвати.

Він попросив мене прослідувати за ним в іншу кімнату, далі в глибині будівлі. Там посеред кімнати був змонтований круглий дверний отвір, масивна рама якого була виготовлена з такого самого полірованого чорного металу.

— Те, що я показував вам раніше, було Брамою Секунд, — сказав він. — А це — Брама Років. Протилежні сторони дверного отвору розділені проміжком у двадцять років.

Зізнаюся, я не одразу збагнув значення його слів. Я уявив, як він простягає руку крізь отвір із правого боку й чекає двадцять років, перш ніж вона з'явиться з лівого, — це здавалося дуже дивним фокусом. Я озвучив свої міркування, але старий засміявся у відповідь.

— Це лише один спосіб використання Брами, — відповів Башаарат, — але уявіть, що станеться, якщо ви весь пройдете крізь неї. — Стоячи з правого боку, він жестом запросив мене підійти ближче, а потім показав на дверний отвір: — Погляньте.

Я зазирнув і побачив, що протилежний кінець кімнати встеляли інші килими та подушки, ніж ті, які я бачив, коли увійшов сюди. Я покрутив головою і збагнув, що, зазирнувши у дверний отвір, я бачив зовсім іншу кімнату ніж та, де я перебував зараз.

— Ви бачите ту саму кімнату, але через двадцять років, — пояснив Башаарат.

Я кліпнув, неначе намагався розбачити міражну оазу в пустелі, але картинка перед моїми очима від того не змінилася.

— І ви стверджуєте, що я можу пройти крізь браму? — запитав я.